

Martin Pollack, *1944

- © fotografie cord
- Interview po vydání knihy "Kontaminierte Landschaften", Salzburg: Residenz-Verlag 2014

„Měli bychom být s to,
vyprávět všechny
příběhy.“

**Jaká omezení musí
akceptovat vyprávěč
v historické
reportáži?**

Martin Pollack

Překladatel z polštiny:
Henryk GRYNBERG:
Drohobycz, Drohobycz
(2000),

Ryszard KAPUŚCIŃSKI,
Andrzej STASIUK.

Autor příp. spoluautor knih:

Anklage Vatemord. Der
Fall Philipp Halsmann,
2002.

Der Tote im Bunker. Bericht
über meinen Vater, 2004.

Der Wolfsjäger - Drei
polnische Duette (s
Christophem
Ransmayrem), 2011.

Amerikánský císař. Velký útěk z Haliče, 2010

Žánr

Martin Pollack odmítá, že se jedná o román, hlásí se k žánru *creativ non-fiction*, oscilujícímu mezi fikční literaturou a historiografickým (nonfikčním) textem, vycházejícím ze statistik, dobových novinových zpráv a archivního materiálu. Je tu napětí mezi hlasem vypravěče, sledujícím vývoj postav, a originálním „zvukem“ dokumentů.

Taková kontaminovaná místa nelze zamlčovat.

Dva kilometry od středu města se u Brodů, rodiště Josepha Rotha, nachází uprostřed botového lesa jeden z největších židovských hřbitovů na Ukrajině s 3.500 až 5.000 náhrobky. A popraviště z doby II. světové války.

- Cestovní kanceláře lákají k návštěvě tohoto bývalého pohraničního města monarchie: Brody, das kleine Städtchen **im Herzen Galziens** erlebte seine Blütezeit unter der Herrschaft der österreichischen Monarchie.
- Na rozdíl od historických obrázků v prospektech zarazí ruina brodské synagogy.

Lemberg, Czernowitz, Webetext

Nach dem Auftakt in Lemberg, dem architektonischen Juwel Galiziens, verspüren Sie den **k.u.k.-Flair der Region** und erkunden Czernowitz. Sie wandeln auf den Spuren berühmter Literaten. Czernowitz, die traditionelle Hauptstadt der Bukowina besticht durch ihre schönen Jugendstilhäuser und in den zahlreichen Cafes waren früher die Literaten zu Gast.

„verreisen“ Isolde Weiss - Reiseagentur
Mariahilfstrasse 1, Bregenz, »Klein-Wien des Ostens«?

Z bývalého židovského národního domu v černovicích je dnes odborářský kulturní dům.

Pollack, M. *Galizien. Eine Reise durch die verschwundene Welt Ostgaliziens und der Bukowina*. Insel Verlag Frankfurt am Main und Leipzig 2001

Na rozdíl od obvyklých idealizovaných žánrových obrázků štetlu ve fikčních průzácích židovských autorů Pollack nefabuluje, nýbrž se opírá o dobové novinové články, svědectví adresářů a další archivní materiál:

154 Sadagóra, sídlo zázračného rabína:

Auch im Viertel *Baranowka* roch es überall nach Pferd- und Stallmist. Sadagóra galt als Zentrum des Pferdehandels und -schmuggles und seine Bewohner, fast ausschließlich Juden, genossen daher in der Bukowina einen denkbar schlechten Ruf: sie galten als Gauner, Rosstäuscher und Betrüger.

I ve čtvrti *Baranowka* všude páchl koňský a chlévský hnůj. Sadagóra byla centrem obchodu s koňmi a pašeráků koní a její obyvatelé, téměř výlučně židé, měli proto v Bukovině tu nejhorší pověst: byli považováni za gaunery, podvodné koňské handlíře, kteří dokázali skrýt nejrůznější vady koní.

Der Leipziger Buchpreis zur Europäischen Verständigung Lipská knižní cena za evropské porozumnění 2011

Jeho styl staví na sugestivních srovnáních a metaforách. Když psal o jedné lodžské pohlednici (Pollack, Der schwarze Spiegel, 09.01.2009 in *Die Presse*) projektuje do historické pohlednice z doby kolem roku dnešní vnímání města:

Auch in Lódź ist dieses Trauma zu spüren, das bis heute nachwirkt. Es ist wie eine Wunde, die nie endgültig verheilt. **Die Stadt wirkt wie amputiert. Ein wichtiger Teil von ihr wurde abgeschnitten. Ich habe keine Ahnung, wie lange Phantomschmerzen zu fühlen sind. Eine Generation lang? Zwei? Drei?**

Také v Lódži je cítit trauma, které dodnes nevyprchalo. Je to rána, která se nikdy definitivně nezahojí. Město působí jako po amputaci. Jeho důležitá část byla odstraněna. Nemám tušení, jak dlouho fantomová bolest přetrvává. Jednu generaci? Dvě? Tři?

Walter Benjamin: Ausgraben und Erinnern

Die Sprache hat es unmißverständlich bedeutet, daß das Gedächtnis nicht ein Instrument für die Erkundung des Vergangenen ist, vielmehr das Medium. Es ist das Medium des Erlebten wie das Erdreich das Medium ist, in dem die alten Städte verschüttet liegen. Wer sich der eignen verschütteten Vergangenheit zu nähern trachtet, muß sich verhalten wie ein Mann, der gräbt. Vor allem darf er sich nicht scheuen, immer wieder auf einen und denselben Sachverhalt zurückzukommen - ihn ausstreuen wie man Erde ausstreut, ihn umzuwühlen, wie man Erdreich umwühlt. Denn 'Sachverhalte' sind nicht mehr als Schichten, die erst der sorgsamsten Durchforschung das ausliefern, um dessentwillen sich die Grabung lohnt. **Die Bilder nämlich, welche, losgebrochen aus allen früheren Zusammenhängen, als Kostbarkeiten in den nüchternen Gemächern unserer späten Einsicht - wie Torsi der Galerie des Sammlers - stehen.**

Amerikánský císař

Titul odkazuje na důvěřivost obětí a drzost těch, kteří vydělávají na jejich bídě a ochotě jít do nejistoty amerického exilu:

133: *Beim Verkauf von Schiffskarten bedienen sich die Agenten gern eines eigentümlichen „Telegraphen“. Es handelt sich um eine gewöhnliche blecherne Weckuhr, die Abraham Landerer, von seinen Kumpanen „Schiffsdirektor“ genannt bedient. ...damit stellt er angeblich „telegraphische Verbindung“ nach Hamburg oder Amerika her. Zuerst erkundigt er sich, ob noch Platz auf dem Schiff sei. Dann wird der Wecker erneut aufgezogen und die Antwort entgegengenommen. Für jedes derartige „Telegramm“ muss der Auswanderer vier bis sechs Gulden berappen.*

Amerikánský císař

Pomocí budíku se ptají v americe, zda tam mají pozemky pro konkrétního vystěhovalce. Nakonec přijde ke slovu Amerikánský císař, který je – rovněž pomocí budíku – dotázán, zda milostivě přijme nové poddané ve své říši.

Pomocí pronikavého zvuku budíku se nechají zastrašit i vzpurní sedláci: těm zahrozí Landerer, že zavolá četníkům, aby si problémové typy odvedli.

Korunní princ Rudolf a další historky pro důvěřivé potenciální vystěhovalce

217

Rusínskými vesnicemi v Haliči procházejí agenti a vyprávějí dojemné historky o milovaném korunním princovi Rudolfovi. Ten prý nepřišel o život v Mayerlingu s krásnou Mary Vetserou, nýbrž se vydal do Brazílie, aby tam založil velkou říši, kterou chce osídlit svými milovanými Rusíny. Vzhuru do Brazílie!

Vypuknutí války v roce 1914 znamenal konec vystěhovalectví

Firma Alberta Ballina, císařského rejdaře a majitele slavného Hapagu nepřežila povstání námořníků na konci války. Ballin si vzal život právě v den vzniku republiky 9. 11. 1918.

Hapag: Hamburgisch-amerikanische Packetfahrt
Aktiengesellschaft

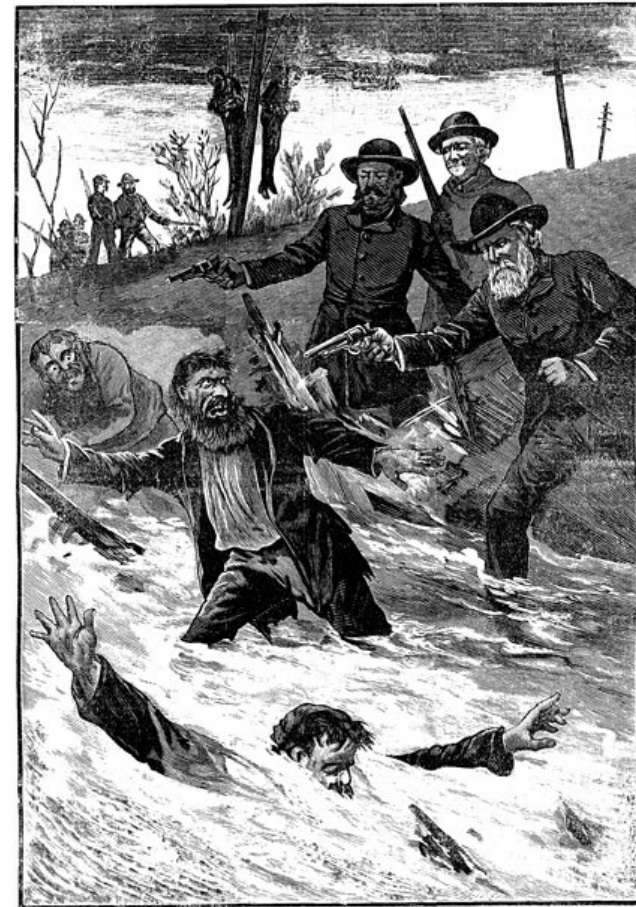
Johnstown Horror, 1889 Cambria Iron Works, 150

148, Také Slováci jsou najímáni v Pennsylvanii jako pracovní síla, často s úmyslem je použít jako stávkokazy ... kterým dělníci přezdívají *scabs*, svrab.

157, V květnu 1889 se protrhne hráz *Conemaugh Lake*, u které vlastní rybářský a lovecký klub, jehož členem je i oecolvý král Andrew Carnegie, jeden z nejbohatších mužů světa.

16

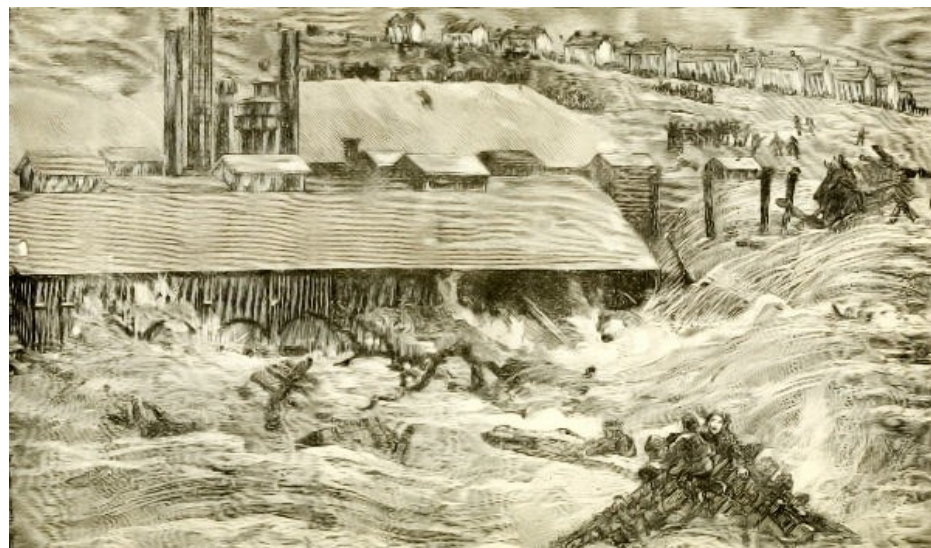
THE JOHNSTOWN HORROR.

The vengeance of an outraged public—Hungarians caught pillaging the dead, after the flood, driven into the river and drowned.
[FROM ILLUSTRATIONS GIVEN TO OUR SERIAL. ACTION BY HENRY SHERIFF BURTON, OF CAMBRIA COUNTY.]

Zničené město Johnstown je navíc vypleněno nenechavci

Rozhořčení se obrátí
proti zaměstávaným
cizincům, především
Uhrům, jak jsou
označováni Slováci,
158

bohunks a hunkies

153, [Američané, *Einheimische*]

Zdejší rodáci pokřikují na cizí námezdní dělníky *bohunks* nebo *hunkies* (v těch slovech lze vytušit pojmy *bohemian* a *hungarian*), opovržlivým slangovým výrazem používaným paušálně pro Rusíny, Slováky, Čechy, Maďary, zkrátka všechny, kdo přišli z východní Evropy a nepřivezli si nic kromě vůle tvrdě pracovat.

Překlad titulu a názvů kapitol

Kaiser von Amerika. Die große Flucht aus Galizien

Napoleon: "Kaiser der Franzosen", der französische Kaiser Napoléon III., Wilhelm II: Deutscher Kaiser, Franz Josef I. war "Kaiser von Österreich": císař rakouský .

Americký císař. Velký haličský exodus. / Císař americký. Velký útěk z Haliče

kapitoly

Zur Auswanderung verführt / Svedeni k vystěhování

Unerwünschte Fremde / Nežádoucí cizinci

Handel mit delikatem Fleisch / Obchod s delikátním masem

Zum Engelmachen untergebracht

- 60: Unter einer Engelmacherin, polnisch *fabrykantka aniołów* genannt, versteht man damals, jedenfalls an den nordöstlichen Rändern der Monarchie, etwas völlig anderes als heute: Der Begriff benennt nicht eine Frau, die eine illegale Abtreibung durchführt, sondern eine, die fremde Kinder vermeintlich in Pflege nimmt, um sie in Wahrheit möglichst rasch unter die Erde zu bringen.
- 61: Wenn der Hunger nicht rasch genug die gewünschte Wirkung zeitigt, wird schon einmal nachgeholfen. Marjam Blum aus Lemberg etwa setzt, laut Aussagen von Nachbarn, **zum Engelmachen übernommene Kinder** regelmäßig nackt dem grimmigsten Frost aus, bis sie blau anlaufen, was tatsächlich stets den baldigen Tod zur Folge hat. Auch der Blum kommt die Polizei erst durch einen anonymen Hinweis auf die Schliche, der zuständige Arzt hat offenbar jedes Mal den Totenschein ausgestellt, ohne sich viel Gedanken zu machen.

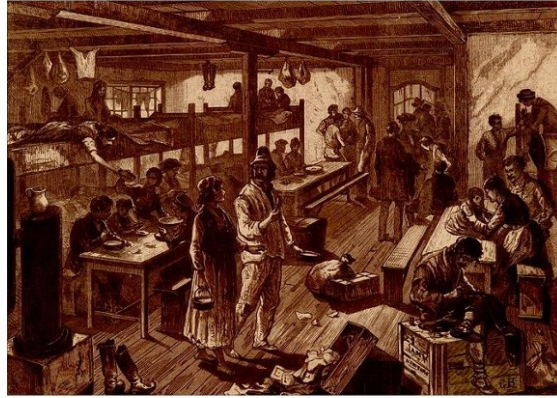
Předány pěstounce na nezotavenou / Už je z něj andělíček

- 60: Pod andělíčkářkou, polsky nazávanou ***fabrykantka aniołów***, se tehdy, přinejmenším na severovýchodních okrajích monarchie, rozumí něco zcela jiného než dnes. Pojem neoznačuje ženu, která provádí ilegálně potrat, nýbrž si bere do údajné pěstounské péče cizí děti, aby je ve skutečnosti co nejdříve zprovodila ze světa.
- 61: Když hlad nemá dostatečně rychle požadovaný účinek, tak se osudu trochu pomůže. Marjam Blum z Lembergu, dnešního Lvivu, podle výpovědi sousedů, vystrkovala opakovaně děti, převzaté do údajné pěstounské péče, nahé na třesutý mráz, až celé zmodraly, což skutečně vedlo k brzké smrti. I na tyto praktiky Blomové si policie došlápla až poté, co přišlo anonymní udání. Příslušný lékař vystavoval umrtní listy pokaždé bez mrknutí oka.

Bade bei Ballin

Nun werden die Auswanderer gleich am Bahnhof Veddel von Bediensteten der Reederei in Empfang genommen und zur Registrierung **geleitet**. Sie müssen **ein Bad nehmen (nicht alle tun das freiwillig)**, Kleidung und Reisegepäck werden gründlich desinfiziert. Die Angst vor eingeschleppten Krankheitserregern und Ungeziefer, voran Wanzen, ist groß. Nach einer ärztlichen Kontrolle verlassen die **Neuankömmlinge** die sogenannte »unreine Seite« der Auswanderer-hallen, um die »reine Seite« zu betreten, wo sie bis zur Abfahrt untergebracht und gepflegt werden. Allerdings erweisen sich die Hallen schon zum Zeitpunkt der Fertigstellung als zu klein, in den Schlafsälen müssen sich zwei oder drei Personen eine schmale Pritsche teilen, viele finden nur auf dem feuchten Betonboden in den Gängen und **Vorräumen** Platz.

Ballinovo město

In der dritten Klasse eines Hamburger Auswandererhotels

Ballinovy koupele

[strach z cholery]

Vystěhovalců se ujímají hned na nádraží Veddel zaměstnanci rejdařství a odvádějí je k registraci. Musí se vykoupat (ne všichni jsou s tím srozuměni), jejich šatstvo a zavazadla jsou důkladně dezinfikovány. Strach před zavlečením choroboplodných zárodků a hmyzu, především štěnic, je značný. Po lékařské prohlídce příjíždějící opouštějí tzv. „nečistou stranu“ vystěhovaleckých hal a vstupují do „čisté části“, kde budou ubytováni a stravovat se až do odjezdu. Haly se však už v době jejich dokončení ukázaly jako nedostatečně velké, v ubikacích musejí spát dvě nebo tři osoby na úzké pryčně, spoustu lidí se raději uloží ke spánku na vlhké betonové podlaze chodeb a vstupních prostor.

historické reálie

Schubpass

hnanecký pas

Schübling

hnanec

dingfest machen

zadržet

(nach dem veralteten Gegenwort dingflüchtig,
sich dem Gericht entziehend): der
Einbrecher wurde dingfest gemacht)

an das löbliche
Stuhlrichteramt der
Stadt Leutschau

slavnému župnímu /
stoličnímu soudu
města Levoča

historické reálie

die vier abgägigen
Individuen

čtyři pohřešovaná
individua

Sanitätsrat August
Römer, Stadtphysikus
von Czernowitz,

zdravotní rada August
Römer, městský
fyzikus

Bethaus

modlitebna

zvl. u nekatolických vyznání
shromaždiště k pobožnostem

Rädelsführer

Rabbi Meir sám s ženou v modlitebně
zůstal. Vrchlický

v čele zbouřenců

obsiegen, klein beigeben

(veraltend): siegen, siegreich sein: die Kräfte des Guten obsiegten.

nad Rohlingem zvitězitel

seinen Widerstand aufgeben,
sich schließlich fügen;
kleinlaut nachgeben; eigtl. =
beim Kartenspiel dem
Mitspieler nur Karten von
kleinem Wert zuspiesen, weil
man keine besseren hat)

to musí zabalit

